

часної науки і техніки досягає таких успіхів, що якихось десятирок років тому ми впевнено сказали би, що це досягти в принципі неможливо. А зараз все це ми знаємо, і все це працює. А з другого боку, в духовній сфері відбувається активний реверс майже до екзистенціальної реальності архаїчних часів, коли більшість людей живе у двумірній площині амьоби чуттєвих задовольень. Невидно руху в трансцендентальну глибину світу і людської духовності. Ми не бачимо трансцендентальної глибини ні в сучасній філософії, ні в літературі, ні в мистецтві. Серед сучасних митців важко вибрати лауреатів. Цікаво, що спеціалісти по штучному інтелекту розробляють роботи, які морально вище людей.

УДК 159.923.37:316.772.5

orcid.org/ 0000-0002-8736-8128

КРАВЧЕНКО Олена Петрівна

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії імені І.П. Стогнія Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Однією з важливих складових всебічного розвитку особистості завжди була естетична культура.

За сукупністю своїх функціональних проявів естетична культура обумовлює змістовність, форму, обсяг, результативність естетичної діяльності та передбачає гармонійну взаємодію людини з навколишнім середовищем. Останнє визначається ставленням людини до природи взаємозв'язками між соціокультурними факторами і психологічними характеристиками, одночасно розкриваючи й міру можливості творчої самовіддачі. «З рівнем естетичної культури зв'язуються можливості адекватної орієнтації особистості в різноманітній системі естетичних і художніх цінностей, що відповідає мотивації її естетичної позиції стосовно них, що залежить у свою чергу від таких характеристик, як розвиненість образного мислення, сформованість навичок аналізу естетичних і художніх явищ у їхній структурній даності, у єдності феноменальних (зовнішніх) і змістовних (внутрішніх) параметрів» (Кравченко, 2010, с. 66).

Становлення і розвиток естетичної культури особистості – процес поетапний, що протікає під впливом демографічних, соціальних, психологічних, культурних та інформаційних факторів. Розглянемо складові

елементи естетичної культури (мистецтво, естетична культура, естетична діяльність, естетичне виховання) та механізми їх дії в умовах інформатизації суспільства.

У сучасну добу змінюється проходження процесу обміну інформацією між традиційними культурами та етнокультурами, а також індивідами, що їх представляють. При цьому по-новому відтворюються основні вісі культурної віддаленості – простір і час. Так, зазначають вчені, «електронні медіа-технології дозволяють зберегти культуру такою мірою, якої ніколи не могли б забезпечити засоби друку, тим самим удоступнюючи її для творчих інтерпретацій» (Наумкіна, 2012, с. 79). Тому, сучасна людина може у нових часо-просторових обставинах сприймати й використовувати основний засіб формування естетичної культури – мистецтво.

Мистецтво, завдяки художньо-образній формі, розкриває перед людиною всі барви світовідчуття, світовідношення, мотиви вчинків, виявляє ідеальне, спрямовує людину до нього. Особливо цінним в інформаційну добу для людини є трансляція інноваційних, так званих «візуальних» квінтесенцій, які неможливо вмістити в традиційні знакові системи. Це призводить до того, що «з одного боку «світ мистецтва» шукає нові способи презентації художньої творчості, з іншого боку художні вміння виявилися затребувані в нехудожніх сферах культури, в зв'язку зі збільшенням впливу візуальних образів на свідомість сучасної людини, формування його ціннісних уподобань і на створювану їм культуру» (Яковець, 2014, с. 124).

Разом з тим, процес сприйняття мистецтва в сучасному інформаційному суспільстві пов'язаний з певними проблемами. Твори мистецтва у віртуальному вимірі сприймаються в спеціально обладнаному для їх кращого сприйняття середовищі, і як наслідок – у відірваності від контексту. Також здійснює вплив на процес рецепції й величезна маса побутових, соціальних проблем, зумовлюючи трансформацію здатності до художнього сприйняття, переміщення на другий план самої необхідності взаємодії з творами мистецтва.

Другим, після мистецтва, складовим елементом естетичної культури можна визнати почуттєвий вплив законів краси на формування естетичної свідомості. Під естетичною свідомістю особи розуміють особливий духовний стан, який характеризує естетичне ставлення людини (індивідуальна свідомість) або суспільства (суспільна свідомість) до дійсності. Естетична свідомість виявляється в почуттях, уявленнях, поглядах, та включає такі елементи як, естетичне почуття, естетичний смак, естетичний ідеал, естетичні погляди та теорії.

В умовах формування сучасного інформаційного простору виділяють такі рівні естетичної свідомості, як масова повсякденна та спеціалізована. Масовий повсякденний естетичний рівень базується на узагальненому емпіричному досвіді, тобто на естетичних переживаннях, почуттях тощо, і притаманний більшості людей. Спеціалізована естетична свідомість має

два рівні: носіями першого є люди, які займаються художнім мистецтвом, другий рівень спеціалізованої естетичної свідомості репрезентують фахівці у сфері мистецтва та естетики (Газнюк, Могильова, М'яснікова, & Салтан, 2011, с. 56). Це теоретичний рівень естетичної свідомості, і він спирається на загальнофілософські уявлення про світ, людину і її місце у Всесвіті.

Естетична діяльність визначається як емоційно-почуттєва, ціннісна, духовно-практична діяльність, спрямована на перетворення світу відповідно до уявлень про досконале, на збагачення сутності людини, її самореалізацію та гармонізацію відносин із суспільством. Це один з найважливіших механізмів формування цілісної особистості, який в інформаційну добу відображає естетичні аспекти різних видів діяльності – у праці, побуті, під час спілкування, у суспільному житті, у дозвіллі тощо. Залежать вони від націлювання особистості на освоєння світу за законами краси, тобто від розвиненості естетичних потреб та здатності до перетворень, розвитку естетичних умінь, навичок, знань, а також умов, за яких ця діяльність здійснюється. Останні можуть сприяти формуванню й реалізації цих якостей та потреб особистості, або заважати, гальмуючи розвиток естетичного відношення в цілому. На основі естетичної діяльності в умовах інформаційного простору розвивається як естетичне виробництво (творчість), так і естетичне споживання.

Естетичне виховання є елементом естетичної культури та передбачає формування цілісної особистості, творчо розвитої індивідуальності, що діє за законами краси. Покладаючись на сформовану практику виховної роботи, виділяють певні структурні компоненти естетичного виховання: естетичне навчання, що закладає теоретичні і ціннісні основи естетичної культури особистості; художнє виховання в його освітньо-теоретичному і художньо-практичному вияві, що формує художню культуру особистості в єдності навичок, знань, ціннісних орієнтацій, смаків; естетична самоосвіта і самовиховання, орієнтовані на самовдосконалення особистості; виховання творчих потреб і здібностей (Кравченко, 2010, с. 67). В умовах інформатизації суспільства тільки виховання красою і через красу формує як естетико-ціннісну орієнтацію особистості, так і розвиває здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, у побуті, у вчинках і поведінці і, звичайно, у мистецтві.

Отже, становлення сучасного інформаційного суспільства, в якому основними об'єктами управління стали ідеї, образи, інтелект та знання, відобразилось і на процесі формування естетичної культури. У естетиці набуває все більшого визнання розуміння того, що реальність світу створюється багатьма голосами культур із власними мистецькими дискурсами, а естетичне ставлення до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, телебачення. Завдяки інформатизації ху-

дожньо-образної мови передається зрозуміла для різних народів смислова інформація, що дає змогу особистості вступати в невербальний діалог з різними культурами минулого і сучасності, розуміти інших і розширювати таким чином свій власний духовний світ, його унікальність і самотутність.

Список використаних джерел

- Газнюк Л. М., Могильова С. В., М'яснікова Н. О., Салтан Н. М. Естетика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 124 с.
- Кравченко О. П. Етика й естетика: навч. посіб. : у 2 ч. Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2010. Ч. 2 : Естетика (за кредитно-модульною системою організації навчання). 136 с.
- Науmkіна О. С. Етнічна культура в умовах комп'ютерно-інформаційних технологій. *Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 трав. 2012 р.). Харків, 2012. С. 79–80.
- Яковець І. О. Візуальні мистецтва в контексті розвитку культури інформаційного суспільства. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*. 2014. № 1. С. 121–125.

References

- Hazniuk L. M., Mohylova S. V., M'iasnikova N. O., & Saltan N. M. (2011). *Estetyka [Aesthetics]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
- Kravchenko O. P. (2010). *Etyka y estetyka [Etika and aesthetics]*. Pereiaslav-Khmelnytskyi: PP "SKD" [in Ukrainian].
- Naumkina O. S. (2012). *Etnichna kultura v umovakh komp'uterno-informatsiynykh tekhnolohii [Ethnic culture in the context of computer and information technology]*. In *Tradytsiina kultura v umovakh hlobalizatsii: kulturna identyfikatsiia ta informatsiine suspilstvo [Traditional culture in the context of globalization: cultural identification and information society]* (pp. 79-80). Kharkiv [in Ukrainian].
- Yakovets I. O. (2014). *Vizualni mystetstva v konteksti rozvytku kultury informatsiinoho suspilstva [Visual arts in the context of the development of the information society culture]*. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Mystetstvoznavstvo. Arkhitektura [Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts. Art Studies. Architectur]*, 1, 121-125 [in Ukrainian].